

Zbigniew Władysław Paszkowski*

... SPOWOLNIĆ ARCHITEKTURĘ...

Czy możliwa jest nowa definicja architektury? Z pewnością tak, ale definicje jednak nie zmieniają rzeczywistości, a co najwyżej pogląd na nią. Współczesna architektura wymaga głębokiej refleksji. Autor proponuje „spowolnienie architektury” w powiązaniu z refleksją retrospektywną i kreatywną. Punktem wyjścia dla przewartościowań w architekturze powinno być spowolnienie współczesnego tempa rozwoju przestrzennego.

Słowa kluczowe: architektura współczesna, definicja architektury, twórczość, architektura spowolniona, filozofia twórcza

To, jaka architektura jest dziś, jest faktem. Ale też można powiedzieć, że dziś, jako kategoria pojęciowa w architekturze nie istnieje – istnieje wczoraj, czyli to, co już zostało zbudowane i „jutro”, czyli to, co jest w fazie kreacji.

Dziś – jako kategoria czasowa jest rozpięte pomiędzy przeszłością, która się zdarzyła, a wizjami przyszłości, z których nie wiadomo jeszcze która się wydarzy. W procesie kreacji dzieła architektonicznego rozciąganie czasu między przeszłością a przyszłością jest zjawiskiem ciągłym, permanentnym – ale przebiegającym w różnym tempie: raz jest to powolna kontynuacja idei przeszłości, innym razem nagły zryw, powiew, wielka kreacja, wielka idea, wielkie dzieło, które przyspiesza bicie serca i bieg historii. Takie momenty w dziejach architektury są jednak wyjątkiem.

Refleksja retrospektywna daje podstawy do myślenia o przyszłości w kategoriach analitycznych, wartościujących, selektywnych. Refleksja kreatywna skierowana jest ku przyszłości, jest próbą antycypacji przyszłych trendów rozwojowych i potrzeb. Czy będą one kontynuacją trendów z przeszłości? To pytanie jest

otwarte. Refleksja kreatywna to w dużym stopniu praca nad samodoskonaleniem wrażliwości twórczej i próba antycypacji przyszłości i jej przestrzennej wizji.

Dzieło architektury jest wyrazem stosunku twórcy do rzeczywistości społecznej i ekonomicznej, w jakiej przyszło mu tworzyć. Dzieło architektury, inaczej niż dzieło sztuki jest z rzeczywistością nierozzerwalnie związane. To ważne stwierdzenie, gdyż oznacza powiązanie pomiędzy koniunkturą ekonomiczną i społeczną a twórczością. Oczywiście jest więc, że gdy następuje okres spowolnienia gospodarczego – wyhamowuje rozwój inwestycyjny, a wraz z nim architektura. Czy można to zjawisko uznać za pozytywne? Spróbujmy spojrzeć na nie życzliwie. Z wyhamowania architektury płynie wiele korzyści. Przede wszystkim jest czas na refleksje. Przed następną falą rozwoju jest krótka chwila, w której można „przegrupować szeregi”, „przemysleć strategię”, rozejrzeć się wokół, zwolnić tempo.

Wśród refleksji gospodarczego spowolnienia przemykają idee architektury spowolnionej, zwanej

* Paszkowski Zbigniew Władysław, dr hab. inż. arch., prof. ZUT, Zachodniopomorski Uniwersytet Technologiczny w Szczecinie, Wydział Budownictwa i Architektury, Instytut Architektury i Planowania Przestrzennego.

w nawiązaniu do ruchu *slow cities – slow architecture*. Refleksja spowolnienia to myśl o zbędności wielu nowych aroganckich kubatur architektonicznych, pomników wielkich architektów, wielkiej wiary w konieczność nieustającego postępu, wielkiej władzy utrwalanej architekturą monumentalną, wielkiej architektury tworzonej przez „gwiazdy architektury”, którą można by nazwać „architekturą niebywałą”.

Ukierunkowanie na jakość architektury i tworzonej przestrzeni, skalę człowieka, kreowaną atmosferę stwarza nadzieję na zmianę. Symptomatyczne było przyznanie nagrody Pritzкера szwajcarskiemu architektowi Peterowi Zumthorowi w roku 2009 [1], mistrzowi minimalizmu i nastroju. Architektura spowolniona, niespieszna, to architektura jakości i – oby tak się stało – architektura przyszłości.

Trzeba więc zwolnić, rozejrzeć się wokół, przewartościować dotychczasowe działania traktowane jako osiągnięcia, drogi, a w zasadzie koleiny postępowania, trzeba określić nowe twórcze idee i założenia celowe.

Tendencje te wyczuwane są również przez młode pokolenie architektów. Praca dydaktyczna w Polsce i liczne międzynarodowe warsztaty architektoniczne [2], w których miałem okazję uczestniczyć w ostatnim okresie pokazały, że młode pokolenie przyszłych architektów jest niezwykle wrażliwe na biedę, niesprawiedliwość społeczną, arogancję architektury, która zamiast służyć przede wszystkim sprawom społecznym, staje się narzędziem w ręku władzy i pieniądza.

Refleksji związanej ze spowolnieniem poświęcono część wystaw na tegorocznym (2010) Biennale Architektury w Wenecji. Ekspozycja rumuńska z pustą, białą przestrzenią stanowi zaproszenie do refleksji nad pojęciem przestrzeni. Jak silnie może oddziaływać pusta, jednorodna przestrzeń! Temat spowolnienia w architekturze w ciekawy sposób ilustruje ekspozycja holenderska.

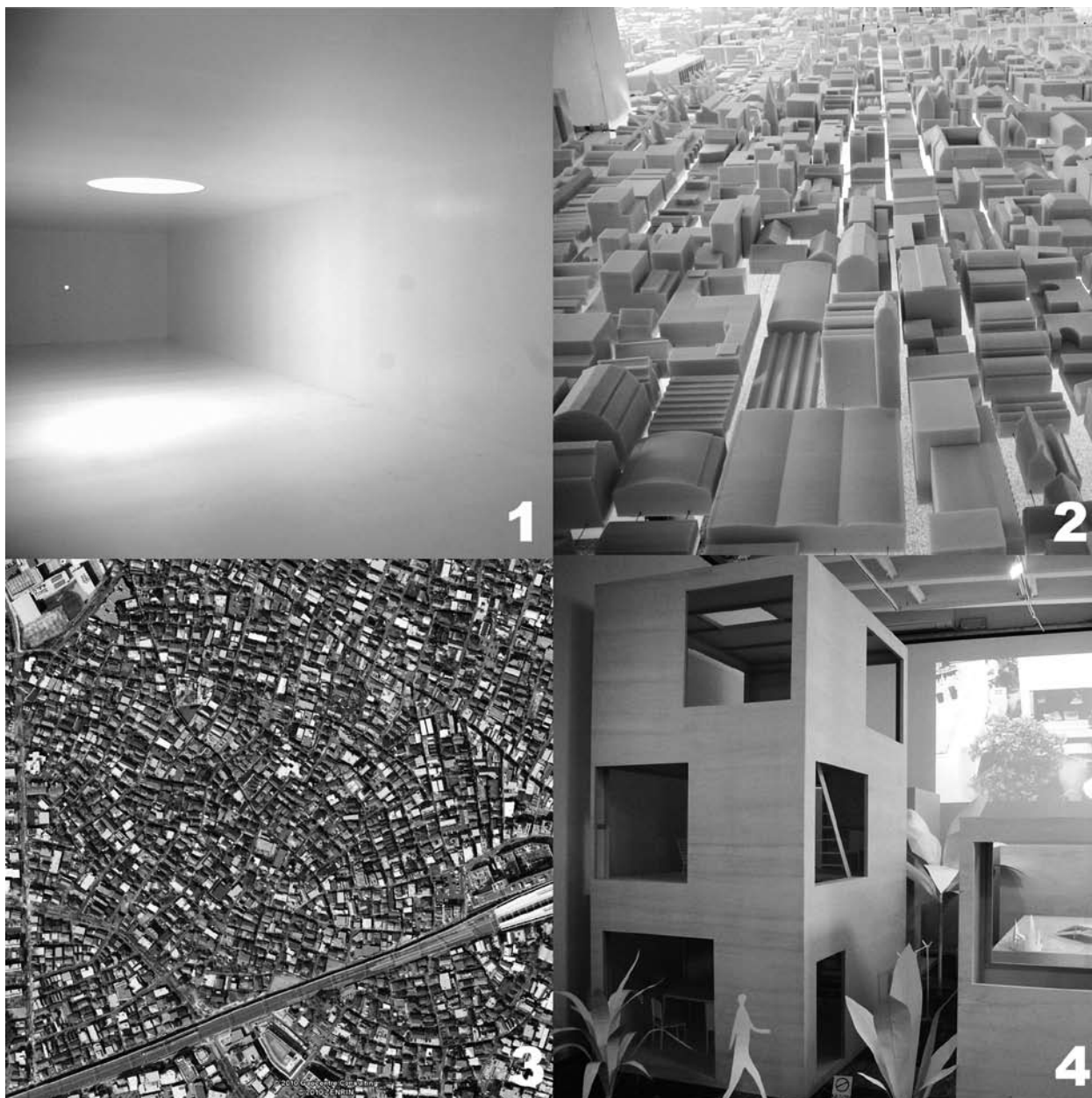
Ma ona jedno istotne przesłanie – wykorzystać istniejące pustostany, których jest na terenie Holandii ogromna ilość. Zanim zacznie się budowę nowych kubatur, należy wykorzystać te, które już istnieją. To przesłanie jest niezwykle mocne, jeśli zważyć, jak dużo powstaje w Holandii nowej architektury i jak architekci holenderscy starają się prześcigać w wynajdywaniu nowych rozwiązań przestrzennych w celu... No właśnie – w jakim celu?

Inną niezwykle ciekawą prezentację na Biennale Architektury w Wenecji zaproponowała Japonia [3]. Pokazano mechanizm przekształceń struktury zabudowy japońskich metropolii w czasie. Metabolizm – jest tym określeniem, którym zdefiniowano nieustający proces dostosowawczy drobnoskalowej, organicznie narosłej architektury do zmieniających się indywidualnych potrzeb. Miasto, widziane jako suma milionów „pikseli”, stanowiących zmieniające się mikro-objekty, podlega również zmianom w efekcie tego metabolicznego procesu. Jest to jednak proces oddolny (*bottom up*) w odróżnieniu do urbanistyki władzy i pieniądza (*top down*), stosowanej w metropoliach Europy i Ameryki.

SLOW ARCHITECTURE !!! To hasło na dziś. Hasło mówiące o konieczności refleksji nad kondycją polskiej architektury, podobno bardzo dobrej bo światowej, bo taniej, bo prostej, bo wernakularnej, bo międzynarodowej, bo ... nijakiej. Polska architektura dziś, to w większości rozwiązania o niskiej wartości przestrzennej i estetycznej, projekty katalogowe lub będące rozwiązaniami wynikającymi z kompromisów pomiędzy projektantem a inwestorem, deweloperem i urzędem miejskim. Potencjał kontekstu, topografii, lokalnej kultury i twórczej wrażliwości nie został jeszcze wyczerpany.

SLOW ARCHITECTURE. To hasło wskazuje zadania na najbliższą przyszłość: rozejrzyj się wokół i wczuj się

1. Ekspozycja rumuńska na Biennale Architektury w Wenecji 2010. Pustka białej przestrzeni jako przestrzeń refleksji. Fot. autora. 2. Ekspozycja holenderska na Biennale Architektury w Wenecji 2010. Model miasta złożonego z obiektów stanowiących aktualnie pustostany na terenie Holandii. Fot. autora. 3. Widok satelitarny fragmentu dzielnicy Kyodo w Tokyo, Japonia. Miasto w procesie metabolizmu. Google Earth 2009. 4. Widok fragment ekspozycji japońskiej na Biennale Architektury w Wenecji 2010

w siebie. Uporządkuj swoje otoczenie, zagospodaruj nieużytki, wyremontuj swój dom. Zastanów się nad sensem tworzenia, trwałością rzeczy materialnych wobec kruchości mitów i idei, których materialne pozostałości towarzyszą nam przez całe życie. A może odwrotnie – nad kruchością świata materialnego i niezwykłą siłą trwania filozofii przestrzeni, myśli twórczej, kultury i systemu wartości przestrzennych.

SLOW ARCHITECTURE. To hasło przyszłości architektury. Tworzenie architektury wymaga refleksji i przeżycia. Wówczas dopiero architektura może emanować swym wewnętrznym pięknem.

Wycisz swoje rozbieganie i przygotuj się do tworzenia rzeczy wielkich i pięknych. Napisz nową definicję architektury, w którą sam wierzysz i którą konsekwentnie będziesz realizował.

PRZYPISY

[1] Informacja o Peterze Zumtorze, jako laureacie nagrody Pritzкера znaleźć można m.in. na: www.artinfo.com/news/story/33833/peter-zumthor-speaks/

[2] Autor uczestniczył od kilku lat w międzynarodowych warsztatach Zimowej Szkoły Architektury w Ankarze, w warsztatach organizowanych przez prof. Ado Franchini

z Politechniki Mediolańskiej i warsztatach Uniwersytetu Lusofona w Lizbonie.

[3] TOKYO METABOLIZING. Japan Pavilion AT the 12th International Architecture Exhibition La Biennale di Venezia, August 29 – November 21, 2010, Komisarz wystawy: Koh Kitayama.

BIBLIOGRAFIA

www.slowarchitecture.ie

Hansen D., *Architektura niespieszna*, Czasopismo Techniczne, Wydawnictwo Politechniki Krakowskiej, z. 2-A/2007 s. 119–123.

Slowmagazine – TWITTER.

Akyuz C., Rittenhouse M., *Niespieszna architektura*, <http://tygodnik.onet.pl/1,26299,druk.html>, 2009.

Zbigniew Władysław Paszkowski*

...SLOW ARCHITECTURE ...

Is a new definition of architecture possible? Surely it is, but definitions do not change reality, maybe the point of view. The contemporary architecture needs deep reflection. The author proposes to “slow architecture” in conjunction with both retrospective and creative reflections. The starting point for revaluations in architecture should be the slowdown of current urban development.

Keywords: Contemporary architecture, definition of architecture, creativity, slow architecture, creative philosophy

What architecture is like today is a fact. However, we could also say that today – as a notional category – does not exist in architecture; what exists is yesterday – what has already been built – and tomorrow – what is being created.

Today – as a temporal category – extends between the past which happened and visions of the future which may come true. In the process of the creation of an architectural work, the extension of time between the past and the future is a continuous, permanent phenomenon which proceeds at various paces: it could be a slow continuation of the ideas of the past, a sudden action, a breath, a great creation, a great idea, a great work which fastens the heartbeat and the course of history. However, such moments in the vicissitudes of architecture are exceptions.

Retrospective reflection enables us to think about the future in analytical, valuating, selective categories. Creative reflection is inclined towards the future, it is an attempt to anticipate future developmental trends and needs. Will they continue the trends of the past? This question is open. To a large extent, creative

reflection means the self-improvement of creative sensitivity and an attempt to anticipate the future and its spatial vision.

A work of architecture expresses the creator’s attitude towards the social and economic reality he must create in. Unlike a work of art, a work of architecture is inseparably connected with reality. It is an important statement because it means a bond between economic and social conditions and creativity. Thus, it is obvious that when a period of an economic slowdown comes, the development of investments as well as architecture slows down, too. Can we consider this phenomenon positive? Let us try to look at it sympathetically. The slowdown of architecture produces numerous profits. First of all, there is some time for reflection. Before the next wave of development, we can “redeploy”, “reconsider strategies”, take a look around, slow the pace.

The ideas of so-called slow architecture (reference to slow cities) shoot past the reflections of an economic slowdown. A reflection of a slowdown is

* Paszkowski Zbigniew Władysław, Assoc. Prof. D.Sc. Ph.D. Arch., West Pomeranian University Technology in Szczecin, Faculty of Construction and Architecture, Institute of Architecture and Spatial Planning.

a thought about the uselessness of many new arrogant architectural cubatures, monuments to great architects, deep faith in the necessity of unstoppable progress, absolute power supported by monumental architecture, great architecture created by “archistars” which could be called “the most unusual architecture”. Orientation towards the quality of architecture and its space, the human scale, a created atmosphere builds up hopes for a change. Giving the Pritzker Award to the Swiss architect Peter Zumthor – the master of minimalism and mood – in 2009 [1] was quite symptomatic. Slow architecture is the architecture of quality and hopefully the architecture of the future. So, we must slow down, take a look around, revalue previous activities treated as achievements, roads or rather ruts of conduct, define new creative ideas and objectives.

These tendencies can be felt by the young generation of architects, too. Educational work in Poland and numerous architectural workshops [2] I have taken part in lately show that the future architects are unusually sensitive to poverty, social injustice, the arrogance of architecture which becomes a tool in the hands of power and money instead of serving social issues.

A part of exhibitions at this year’s Biennale of Architecture in Venice was devoted to a slowdown. The Romanian exposition with an empty white space invites a reflection on the notion of space. How strongly an empty uniform space can influence! The theme of a slowdown in architecture is illustrated by the Dutch exposition in a very interesting manner. It has got one significant message – to use the countless existing uninhabited objects in the Netherlands. Before new cubatures are built, the existing ones must be used. This message is especially strong considering the number of new architecture in the Netherlands and the way Dutch architects try to compete each other

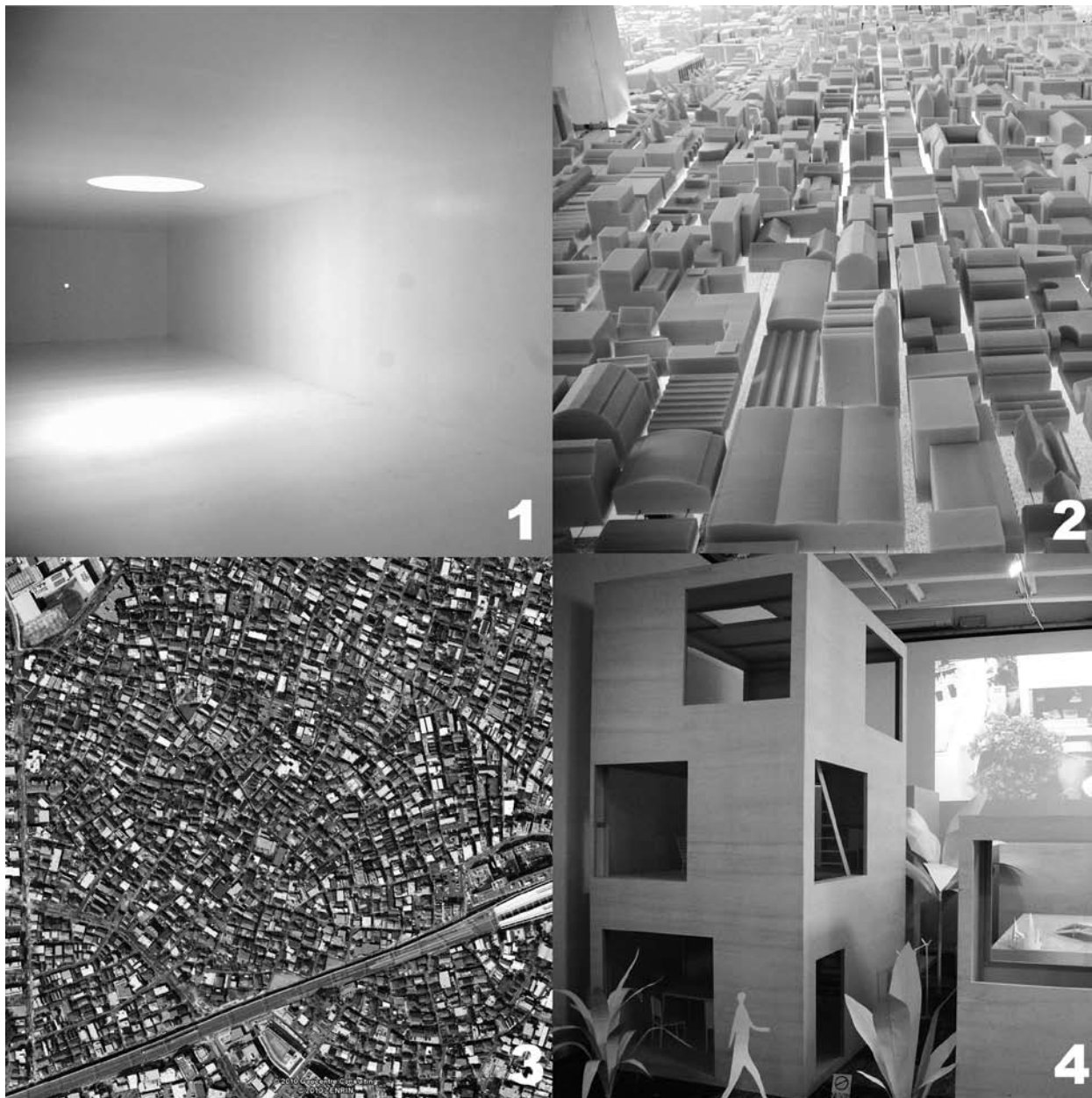
in finding new spatial solutions in order to... Well, what is their objective?

Another unusually interesting presentation at the Biennale of Architecture in Venice was proposed by Japan [3]. The mechanism of the transformations of the structure of Japanese metropolises in time was shown. Metabolism – this notion defines the continuous process of adjusting small-scale, organically accumulated architecture to the changing individual needs. A city, seen as the sum of millions of “pixels” and changeable micro-objects, is also altered by this metabolic process. However, it is a bottom up process, too, as opposed to the top down urbanism of power and money applied in European and American metropolises.

SLOW ARCHITECTURE!!! This is the slogan for today. It includes a necessary reflection on the condition of Polish architecture – seemingly very good because global, because cheap, because simple, because vernacular, because international, because... nondescript. Today’s Polish architecture is mainly characterized by solutions with low spatial and aesthetical value, by catalogue products or those resulting from compromises between a designer and an investor, a developer and a municipal office. The potential of the context, topography, local culture and artistic sensitivity has not been exhausted yet.

SLOW ARCHITECTURE. This slogan indicates assignments for the nearest future: look around and identify with yourself. Put your surroundings in order, develop wastelands, refurbish your house. Reflect on the sense of creation, the durability of material things in the face of the frailty of myths and ideas whose material remains accompany us for a lifetime. Or maybe the other way round – on the frailty of the material world and the unusual power of the duration

1. Romanian exposition at the Biennale of Architecture in Venice 2010. Emptiness of white space as a space of reflection. Photo by author 2. Dutch exposition at the Biennale of Architecture in Venice 2010. Model of a city composed of uninhabited objects located in the Netherlands. Photo by author 3. Satellite view of the district Kyodo in Tokyo, Japan. Metabolizing city. Google Earth 2009 4. View of the Japanese exposition at the Biennale of Architecture in Venice 2010

of the philosophy of space, a creative thought, culture and the system of spatial values.

SLOW ARCHITECTURE. This is the slogan for the future of architecture. The creation of architecture ne-

eds reflection and experience to emit its inner beauty. Calm your restlessness down and get ready for the creation of great and beautiful things. Write a new definition of architecture which you believe in and which you will be implementing consistently.

ENDNOTES

[1] Information on Peter Zumthor as the laureate of the Pritzker Award: www.artinfo.com/news/story/33833/peter-zumthor-speaks/

[2] The author participated in the international workshop at the Winter School of Architecture in Ankara, in a workshop organized by Prof. Ado Franchini of Milan University of

Technology and workshops at the Lusofona University in Lisbon.

[3] TOKYO METABOLIZING. Japan Pavilion at the 12th International Architecture Exhibition La Biennale di Venezia, 29 August – 21 November 2010, Superintendent: Koh Kitayama.

BIBLIOGRAPHY

www.slowarchitecture.ie

Hansen D., *Architektura niespieszna*, Czasopismo Techniczne, Cracow University of Technology Press, Vol. 2-A/2007 pp. 119–123.

Slowmagazine – TWITTER.

Akyuz C., Rittenhouse M., *Niespieszna architektura*, <http://tygodnik.onet.pl/1,26299,druk.html>, 2009.

